

**Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції
«Цінності сучасного суспільства»**

Краматорськ, 26 грудня 2016 року

**Материалы III международной научно-практической конференции
«Ценности современного общества»**

Краматорск, 26 декабря 2016 года

ББК 74.00

УДК 37.01+101+34.00

М34

М34 Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Цінності сучасного суспільства». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 148 с.

Збірник матеріалів III міжнародної науково-практичної конференції «Цінності сучасного суспільства». Представлені результати робіт з широкого кола соціально-гуманітарних дисциплін.

Роботи подаються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст робіт несуть автори та наукові керівники.

ББК 74.00

УДК 37.01+101+34.00

Громадська організація «Наукове товариство “Слобожанщина”»

84301, а/с 89, м. Краматорськ, Україна

Тел.: +380501484721; +380734562353

E-mail: office@confml.org

Web: www.confml.org

© Автори робіт, 2016

© ГО НТ «Слобожанщина», 2016

© Фото на обкладинці Torange.biz

© ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016

ЛІНГВОКРЕАТИВНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Шутова Л.І.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДЗ

„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

м. Старобільськ, Україна

Annotation: Modern processes of globalization require a different approach to the reality from a linguistic personality. The phenomenon of creativity is an acquired feature of a personality that motivates him to creative work preconditioned by a developed divergent type of thinking. The main manifestations of creative thinking in language are connected with the formation of lexical innovations, the ability to predict a linguistic situation as well as to encode and decode information in a nonstandard way.

Key words: creativity, lexical innovations, linguo-creativity, divergent thinking, digital culture.

Одним із важливих напрямів сучасної лінгвістичної науки є дослідження ролі когнітивних процесів носія мови в його мовленнєвій діяльності. Рівень свідомості кожної людини обов'язково позначається на виборі лексичних одиниць, умінні структурувати повідомлення відповідно до поставлених цілей та робити його семантично повним.

Останнім часом лінгвісти активно застосовують у своїх творчих пошуках поняття „лінгвокреативність”. Це осучаснення метамовної формули „мова як творчість”, яку сьогодні розуміють як невід'ємну характерну рису комунікативного зв'язку між мовцями [10].

Антропоцентричний вектор сучасних лінгвістичних досліджень зумовив необхідність виявлення рівня творчої обдарованості людини, що реалізується в її мовленнєвій діяльності. Входження поняття „креативність” у сферу лінгвістики, опис кваліфікативних ознак цього феномену привертає увагу науковців, що й зумовило актуальність нашої розвідки.

Метою статті є визначення ознак лінгвокреативності в текстах різних стилів та особливостей прояву цього явища в умовах глобалізації.

Креативність у мовленні перебуває в нерозривному зв'язку з розумінням феномену „креативне мислення”, який тлумачать як „здатність людини продукувати різноманітні, незвичайні, оригінальні ідеї, нетрадиційно мислити, швидко вирішувати проблеми в нерегламентованих умовах діяльності” [6]. Креативність як ознаку творчої обдарованості вважали функцією інтелекту й визначали її рівень за ступенем розвитку інтелектуальних здібностей людини [5]. Проте пізніше з'ясувалось, що високий розвиток інтелекту навіть стає на заваді креативності. Тому на сьогодні поширеною є думка про те, що для аналізу причин і ступеня розвитку креативних здібностей людини потрібне дослідження її особистісних якостей [5].

У багатьох сучасних психологічних та педагогічних джерелах поняття „креативності” ототожнюють із поняттям „творчість”. Проте погоджуємося з думкою С. Степанова, що „креативність правильніше визначити не стільки як деяку творчу спроможність або сукупність таких, а як здатність до творчості” [8, с. 328 – 329].

Креативність у лінгвістичному аспекті розглядають як уміння людини робити своє мовлення незвичним, відходити від шаблонів, збагачувати його інноваціями. Причому будь-який неологізм з часом може ввійти в узус, стати фактом мови і бути зафіксованим у словнику.

Одним із напрямів дослідження інновацій у мовленні є фіксація появи нових лексем у текстах різних стилів, функціонування й подальший їхній розвиток (якщо такий має місце): „у світі сучасних тенденцій в аналізі словотворчих процесів з опорою на когнітивний підхід з'являється більше можливостей пояснити специфіку мовних когнітивно-комунікативних креативних дій індивідів у сфері словотворення, а також обґрунтувати роль лінгвокреативної діяльності в концептуалізації і вербалізації похідних слів” [4, с. 465].

Авторський неологізм, утворений за законами певної мови, часто зрозумілий із контексту або ситуації. У тих же випадках, коли новоутворене слово поза контекстом не може бути зрозумілим адресату, автори вдаються до різних способів маркування лексичних інновацій, зокрема лапок, уживання

словосполучення „так званий”, пояснення семантики через систему синонімії, антонімії тощо або до поєднання кількох маркерів в одному контексті: „Це так званий „сапожок”, дві сусідні кімнати, відокремлені від решти світу спільними сінми” [1]. Зазвичай словосполучення „так званий” передує відомому переважній більшості мовців слову. Такі маркери вчені розглядають як мовний соціоцентризм, „оскільки мовець спирається на практику використання нового слова як аргумента” [3, с. 216].

Відчуття новизни, креативність мислення, здібність до породження нових ідей — невід’ємні ознаки письменницького мовлення. Лексичні новотвори є частими вкрапленнями в тканину художніх творів: *хрущоба*, *жінки-що-ждуть-любови*, *пра-пра-українка* (О. Забужко); *інфателін*, *принцобомжі* (І. Жиленко); *дібровість* (Л. Костенко); *синожовтеня* (С. Пушик); *мікроновонікчемний* (І. Низовий); *недоболід* (П. Біливода); *глядко* (В. Старун). Створення таких номінацій — це результат дії розумових процесів у плані пошуку нових значень, не використовуваних ще модифікацій або комбінацій слів та їхніх частин. „Такий рух думки в невідоме або рівень комбінування слів ... безпосередньо пов’язаний з активацією розумової діяльності, зростанням інтенсивності творчого розумового пошуку й переборення яскраво вираженої пасивності мислення” [2].

Креативна мовотворчість характерна і для публіцистики. В останні роки українська лінгвістична система публіцистичного стилю значно поповнилась інноваціями, що засвідчено у кількох випусках праць, присвячених збиранню й упорядкуванню новотворів української мови періоду незалежності України [7].

Серед лексичних інновацій є слова, які в сучасних умовах розвитку суспільства набули нового, переносного, значення: *голубець* ‘особа, пов’язана з голубим кольором (про представників партії регіонів, символом яких був голубий колір)’, *більшовик* ‘особа, пов’язана з більшістю (депутат, який належить до більшості у Верховній Раді)’, *коала* ‘коаліція’, *консерва* ‘консерваторія’, *материнка* ‘материнська плата’, *мобілізація* ‘опредметнена дія, пов’язана з поширенням, запровадженням в обігу мобільних телефонів’, *товстолобик* ‘узагальнена побутова назва молодих чоловіків, які займаються

здебільшого дрібним чи середнім бізнесом чи мають якесь відношення до нього' (назву отримали за характерними зовнішніми ознаками — широкі (товсті) лоби зазвичай ще й голені), *зональний* 'ознака за стосовністю до зони (місце ув'язнення)', *удовець* 'особа, належна до УДО (Управління державної охорони)', *чорноморець* 'особа-співробітник газети «Чорноморська комуна»', *ядерник* 'особа-штовхач ядра', *яєчник* 'особа-представник партії «Яйце»' та ін. [7].

Сучасні глобалізаційні процеси активізували розвиток демократизації суспільного життя. Це позначилося в активному використанні емоційно-експресивної зниженої лексики в текстах публіцистичного і художнього стилів, змінивши співвідношення стилістично маркованих і стилістично нейтральних засобів як свідчення зниження цих стилів [9].

Креативна словесна творчість — прерогатива не лише письменників чи журналістів. „Прагнення нового слова”, бо його вимагає „нове життя”, спонукало стати на ниву словотворчості й науковців, хоча ця тенденція не нова. На думку відомого філософа, культуролога, літературознавця М. Епштейна, „...мислити — це значить заново створювати мову, „поперечну” житейській мові, критично очищеній від захоплених значень, кліше, автоматизмів свідомості” [12]. Акцентуючи увагу на філософській науці, учений зазначає, що нове фундаментальне значення може приймати вже наявне в лексичній системі мови слово, і наводить як приклади семантичні авторські неологізми Платона (*ідея*), Канта (*річ-у-собі, позитивізм*), Гегеля (*діалектика*), Ніцше (*надлюдина*), Е. Гуссерля (*інтенціональність*) та ін. Саме в подібних словах відображено нову систему мислення. Проектуючи цю думку на сучасність, зазначимо, що сьогодні характер мислення людини багато в чому пояснюється активним розвитком інформаційних технологій. Сьогодні маємо спостерігати зміну системи спілкування: воно не обмежено ні часом, ні простором.

Одним із способів виявлення лінгвістичної креативності є інтерактивна словотворча гра Verbotomy, учасникам якої пропонують стати винахідниками лексичних інновацій англійською мовою.

Ідея гри полягає в тому, що на сайті розміщують малюнок із зображенням персонажів, які спілкуються і репліки яких подано під малюнком. Завдання: запропонувати дефініцію поняття, яке продемонстровано на малюнках, або додати слово-термін, прокоментувати створені кимось неологізми, тобто в інтерактивному режимі відбувається створення лексичної бази новотворів. Запропоновані слова автоматично перевіряються на наявність у словниках та мережі Інтернет. Якщо тест на їхню фіксацію в інформаційному просторі дав негативний результат, слово закріплюється на сайті. Крім знань англійської мови, для гри потрібне креативне мислення. Таку спільну діяльність можна розглядати як шлях до створення нового типу словника — проєктивного. Отже, креативність не виключає й колективної мовотворчості. За словами М. Епштейна, „словники неологізмів, які вже ввійшли у використання, відстають у своєму описі мови від її реального стану, водночас як проєктивний словник має випереджувальний характер. Якщо традиційний словник підбиває підсумок побутуванню слова в мові, то в проєктивному словнику життя слова тільки починається” [11].

Всесвітня мережа Інтернет розширює коло комунікативних можливостей: люди спілкуються в чатах, надсилають електронні листи, беруть участь у відеоконференціях, навчаються в системі онлайн тощо.

Лінгвокреативність — це не лише здатність людини до мовотворчості (створенні нових лексем), а й уміння декодувати їхнє значення (це стосується адресата повідомлення). Щоб комунікативний акт був ефективним, обидва його учасники мають перебувати на одному рівні інформаційної культури.

Для вдосконалення лінгвістичної компетенції мовців потрібно створення методів і прийомів навчання цього виду мислення, розвиток уміння прогнозувати хід комунікативного акту, виявляти творчий підхід до кодування й декодування інформації у процесі спілкування. Креативність мовної особистості має місце при достатньо розвиненому дивергентному типі мислення, що дозволяє шукати й знаходити нестандартні рішення, не користуючись єдиною логікою.

Нова медійна культура — дигітальна — висуває свої вимоги для адекватного існування мовної особистості в умовах інформатизації. Відповідно постає проблема створення механізму формування лінгвокреативності у мовців та окреслення закономірностей і тенденцій розвитку цього феномену.

Література:

1. Андрухович Ю. Московіада [Електронний ресурс] / Ю.Андрухович. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – Режим доступу: http://royallib.com/read/andruhovich_yury/moskovada.html#0.
2. Голованова Л.Н. Лингвокреативность как свойство языкового сознания личности [Електронний ресурс] / Л.Н. Голованова, Е.Н. Панкратова // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – №3. – Режим доступу: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20288>.
3. Никитина О.А. Лингвокреативность языковой личности и дискурсивные маркеры лексических инноваций / О.А. Никитина // Вестн. Челяб. гос. пед. ун-та. – 2014. – №4. – С. 206 – 221.
4. Позднякова Е.М. Словообразовательная мотивация: от традиционного к когнитивному осмыслению / Е.М. Позднякова // Горизонты современной лингвистики. Традиции и новаторство: сб. в честь Е.С. Кубярковой. – М.: Яз. славян. культур, 2009. – С. 459 – 467.
5. Приходько Ю.О. Психологічний словник-довідник: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Ю.О. Приходько, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2012. – 328 с. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/Креативність>.
6. Психологічний словник [Електронний ресурс] / авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова; за ред. Н.А. Побірченко. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf.
7. Словотворчість незалежної України. 1991-2011: словник / уклад. А. Нелюба. – Х.: Харк. іст.-філол. т-во, 2012. – 608 с.
8. Степанов С.С. Популярная психологическая энциклопедия / С.С. Степанов. – М.: Изд-во „Эксмо”, 2005. – 672 с.
9. Стишов О.А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової

- інформації): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / О.А. Стишов. – К., 2003. – 34 с.
10. Фещенко В.В. Язык как творчество и творчество в языке: к истории лингвистической идеи / В.В. Фещенко // Критика и семиотика. – 2012. – Вып. 17. – С. 84 – 94.
11. Эпштейн М.Н. Проективные словари. Центр творческого развития русского языка [Электронный ресурс] / М.Н. Эпштейн. – Режим доступа: http://yazykovod.ru/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=11&Itemid=15.
12. Эпштейн М.Н. Проективный словарь философии. Новые понятия и термины. – №1 [Электронный ресурс] / М.Н. Эпштейн // Топос: лит.-филос. журн. – Режим доступа: <http://www.topos.ru/article/1676>.